

Annika Sølvará

Stjóri í Granskingar-ráðnum

Nógv mist fyri hvørja sparda viðlíkahaldskrónu

Hakin er endiliga settur í fyrri nýggja miðnámsskúladepilin í Marknagili. Uttan at fara inn í kjakið um, hvørt hetta er rætti bygningurin og prísurin, so fegnist eg um, at mið-námsskúlanæmingarnir og starvsfólkini fara at fáa nýggjar og góðar karmar. Gomlu skúlarnir eru nettupp gamlir, ikki tíðarhóskandi, og harafturat eru tær niðurslitnir, serliga tí teir hava verið ov illa røktir í mong ár.

Hetta við at halda almennar bygningar viðlíka er ein av stóru trupulleikunum hjá føroysku myndugleikunum. Tað tykist, sum tað er nógv stuttligari at játta pening til at byggja nýtt, enn at viðlíkahalda ørgrynnuna av landsins ognum.

Tað standa í dag eitt ótal av almennum bygningum, sum eru í alt ov ringum standi. Hetta hóast talan oftast er um karmar um arbeiðspláss hjá starvsfólkum og lestrarpláss hjá næmingum. Leiðslur bróta á áravís landsins lógir m.a. um arbeiðsumhvørvi, tí peningur ikki er tøkur til at syrgja fyri røktini. Nærum hvønn mánaða frættist um partar av bygningum, sum verða stongdir, ella um heilar bygningar, har starvsfólk mugu flyta út, orsakað av soppi og líknandi. Orsøkin? Manglandi játtan til viðlíkahald og umvælingar. Avleiðingin? Alt á gosi, bráðfeingis umvælingar neyðugar. Hetta etur burturav ella etur alla játtanina til avtalað viðlíkahald. Tað ætlaða má útsetast, forfellur meira og so koyrir sirkusið.

Tað sigur seg sjálvt, at tá tørvurin á játtan til viðlíkahald og umvælingar er fleirfalt tað, sum verður játtað á løgtingsfíggjarlógini, so má tað ganga galið. Av teimum 25,4 mió kr. sum eru settar av til viðlíkahald av landsins bygningum í 2013, eru góðar 9 mió. kr. til Mentamálaðkið. Hetta er alt ov lítið. Fyri at nevna úr rúgvuni, so skríggjar bygningurin hjá MMR sjálvum eftir pengum, kanska ú ímóti allari ársins játtan til mentamálaðkið. Fróðskaparsetrið og Søvn Landsins hava stóran tørv á játtan til umvæling. Fyri ikki at tala um tørvin hjá Venjingarskúlanum, sum eg hava serligan áhugað fyri, tí børn míni ganga har.

Manglandi viðlíkahald er ikki bara ein trupulleiki í Føroy-um. Í eini frágreiðing frá Dansk Byggeri í 2010 verður manglandi viðlíkahaldið av danskum bygningum og anleggum viðgjørt. Tað verður staðfest, at tað ber til at niðurraðfesta almennu bygningarnar og anleggini eina stutta tíð, uttan at bygningarnir fáa skaða av hesum. Men tá hetta hendir konsekvent yvir fleiri ár, so er vandi fyri, at tað ikki er nóg mikið við viðlíkahaldi, men í staðin verður tørvur á umvælingum. Ein greining hjá COWI vísti, at meirkostnaðurin við at skula umvæla heldur enn at hava javnt viðlíkahald kemur upp til umleið 30%. Tað merkir, sigst í frágreiðingini, at donsku kommunurnar ikki bara skumpa eina rokning frammanfyrir sær, men skumpa eina rokning, sum verður størri og størri. Og hetta er alto tað sama, vit gera í Føroyum í dag, játta væl minni enn tørvurin er og útseta trupuleikarnar.

Aftur til Marknagilsdepilin. Tað finst uttan iva ein frymil fyri, hvussu nógv eigur at vera sett av til vanligt viðlíkahald fyri at halda einum nýggjum bygningi í góðum standi. Vónandi verður ein nøktandi viðlíkahaldsjáttan sett av til Marknagilsdepilin beinanvegin, hann verður tikin í brúk, so hann kann røkjast við skili til gleði fyri tey, sum skulu húsast har.

Meðan depilin verður bygdur, er eisini neyðugt at verandi skúlar og aðrar bygningar vera umvældir og hildnir viðlíka, so teir ikki forfalla og krevja enn størri ábøtur, orsakað av fleiri ára niðurraðfestingum. Ein útseting kostar meira í síðsta enda.

Frágreiðingin kann lesast her: <http://www.danskbyggeri.dk/files/Filbibliotek/Nyheder%20og%20presse/Presse%20og%20Politik/kommunalperformance/Budget%20og%20Regnskab/Notater/60263.Kommunernes%20budgetter%20og%20regnskaber>.

KJAK

Íleggingargrunnurin fyri Føroyar

Heri Mohr

Við lóg nr. 28 frá 29. januar 1964 stovnaði fólkatingið ”Investeringsfonden for Færøerne.” Stovnsfæðið, 140 milliónir, játtaði fólkatingið yvir 15 ár. Á føroyskum eitur grunnurin ”Íleggingargrunnurin fyri Føroyar.” Hes-

in grunnur varð stovnaður meðan ”Sjálvsstýrislands-stýrið” ráddi fyri borgum (1963-1966).

Tey fyrstu árin varð grunnurin umsitin av fólka-tinginum, men í hálvfjerðs-unum komu tveir embætis-menn frá figgjarmálaráðnum til Føroyar við grunninum, tað vil siga: við øllum doku-mentum, skjølum av ymiskum slag og øllum milliónunum, ið grunnurin tá átti. Hann, ið hetta skrivar, var við á fundinum í Tinganesi, tá ið alt hetta rúgvismikla varð handað, og kvittaði fyri mót-tøku.

Grunsins roknskaparhald varð lagt inn á gjaldstovuna, men roknskaparlíga hevði

hann einki við landskassan at gera.

Við kunngerð er fyrisett, at Føroya Landsstýri velur leiðslu grunsins, ið er eitt 5-manna stýri, sum er hægsti myndugleiki grunsins.

Við professionellari og skilagóðari umsiting hevur tað eydnast at menna ílegg-ingargrunnin væl og virðiliga. (Næstan allir landskassans grunnar: Vinnulánsgrunn-urin, Veðhaldsgrunnurin, Oljugrunnurin o.a. hvurvu í 1992). Ja, so væl, at fólkatingið í onkrum føri hevur játtað studning úr grunninum, eitt nú uml. 400 milliónir til útbygging av flogvøllinum við terminali í Vágum. Annars var grunnurin upprunaliga

ætlaður at stuðla almennar iløgur (vegagerðir, berghol o.a.m.) við lánveiting.

Í hesum døgum lesa vit eina grein í fjølmiðlunum, sum vil vera við, at tað er grundleggjandi skeiv avgerð, at figgjarmálaráðharrin hev-ur játtað, at føroyingar sjálvvir skulu rinda eina eykarokn-ing upp á 28 milliónir fyri ar-beiðið har vesturi.

Greinin, sum er undir-skrivað **Tjóðveldi**, sigur einki um, nær løgtingið hevur yvir-tikið Íleggingargrunnin fyri Føroyar.

Ella er hetta ábyrgdarleyst møsn, heilaspuni, sum onga-staðni hoyrir heima í seri-øsum politikki?

Neyðugar broytingar krevja av tær, at tú kallar ein spaka fyri ein spaka

Dagfinnur Danbjørg

Tú skalt ongantíð bukka og biðja um umbering fyri, at tú stóð, júst har tú stóð ella stendur, tá makthavarin ella umboðsmaður hansara geva tær eitt spark.

Tey undirbrotligu eru í lívsins harða skúla lærd til slikka uppeftir, men at sparka niðureftir, um tey **sjálv**i skulu fáa sum mest burturúr. Ein sera ljót praksis. ið niðurbrýtur virðingina fyri tí einstaka og fyri somu rættindum og skyldum. Og kenda 'Del og hersk' prinsippið, sum danir kalla tað, gerst virkið. Makt-havararnir fáa buktina og báð-ar endarnar og kunnu spæla ymisku bólkarnir út ímóti hvørjum øðrum.

Vit eiga heldur at forða fyri spjaðingi og at uppbyggja eitt sterkt samanhald, tí so kunnu vit fremja 'mangt eitt roysnisverki', sum tikið verður til í sanginum: 'Saman at halda, var ei okkum givið, tí er so lítið burtur úr er blivið'.

Og óansæð ljótu, illoyalu og kúgandi atferðina - verður nú sagt - at vit skulu vera positiv:

”Takk fyri sparkið, tað føld-ist einastandandi væl, at tú heilsaði uppá meg aftanífrá. Skuldi tað verið eina aðru ferð, so standi eg fegin til taks, nær og hvar tað skal vera”.

Slikka og sparka er greið myndatala, hvørs veruliga inni-hald - í yvurførdum týðningi - er gerandiskostur millum fólk á teim ymsu rókunum í gerandis - og arbeiðslívinum, hóast dagligi sjónleikurin gevur ta fatan, at full virðing, rættvísi og javnstøða mest sum eru ein sjálvfylgja millum stættirnar í Føroyum. Tí her valdar friður og nøgdsemi, og her verður jú í takksemi bukka, slikka og takka hóast tey tíðint verður sparkað. Vit stóðu bert á skeivum stað til skeiva tíð, verður umberandi - og sera 'poitivt' - sagt. Og so-leiðis sleppur órætturin at halda áfram.

Tey fáu, ið tora at sláa nev-an í borðið og seta makthav-ararnar upp á pláss, verða í breiðum høpi skýrd negativir kværlantar og kunnu risikera at missa starvið. Hetta eru annars tey, sum í orði og gerð-um geva útrykk fyri, at nokk er nokk, og síðani eru við til at mobilisera fjøldina til strið móti makthavarunum við krøvum um virðing, fyri jøvnum rættindum og góðum arbeiðskorum fyri fólkið, ið annars einans verða vird sum makthavaranna neyðuga ar-beiðskraft, sum vinnast skal mest møguligt burturúr, og sum av somu orsök skal gjald-ast so lítið fyri sum møguligt.

Vert er at leggja sær í geyma, at tann kúgandi og útnyttandi maktin eisini kann - og ger tað tíðint – eins og í ævintýrunum – skifta ham eftir tørvi. Stundum er hon í kapitalista-hami, stundum neutral á at líta, stundum í spekulantabúna, og stundum vísir hon seg sum íspegil og ofta sum ein sleiskur politikari, men altíð við somu ætlan: at misinformera, útnytta og kúga so mong sum møguligt, so nógv sum møguligt.

Og í allarflestu førum vill-leiðir pátikni skorturin, - sum eisini mangan hevur eitt væl-liknandi einglasnýði -, hvør ið faktisk fjalir seg handan skortin, so mangur verður lumpaður av útsjóndini og føgru orðunum, ið hava eittans endamál: at snara so mong sum møguligt um lítla fingurin og annars líðandi misnýta tey fyri egnan vinning. Ikki er lætt at hava við at gera, men tryggast er altíð at hava skálkin við teimum. Og best er eisini at brúka bæði reim og seðlar, tá teir liggja framvið eftir fongi, tí annars kann mann vera buksu-leysur, áðrenn mann veit av.

Sjálvandi eiga vit at vera positiv, tala væl um og enntá rósa teimum, ið hava tað uppi-borið. Men knýtti nevin eigur at vera á lofti, tá svik og svindil, kúgan og manipulatión verða avdúkað og gerast sjónlig. Ongin ivi um tað.

Vit vita eisini, at tað eru nógvir úlvar í seyðaskinnnum. Men langt í frá øll vita ella geva sær far um, at mangir við hornum og hala, og sum eisini

halda tey væl fjald, geva seg út fyri at hoyra heima ímillum tey útvaldu. Og á henda hátt fáa tey nógv betri møguleikar fyri at fremja órættvísi, so tey sjálvi kunna skaffa sær og sínum framhjárátt og ríkidømi.

Skortarnir eiga at verða skræddir av teimum, og síðani eiga tey í stundini at verða víst vetrarvegin, so teirra skaða-virksemi kann verða steðgað.

Í einum filmi, har onkur spældi Pætur apostul, sá eg – fyri mongum árum síðani – men eg gloymi tað aldrin aftur – at Pætur varð sligin hart á annan kjálkan og síðani háð-aður við orðunum:

”Og nú eigur tú at gera, sum Meistari tín lærdi tykkum, at venda hin kjálkan til”. Pætur vendi lýðin hin kjálkan til, og so brast næsta slagið. Í somu løtu snaraði Pætur sær á, í tí hann segði: ” Men so stendur heldur ikki meira,” og síðani bumbaði hann teir, ið høvdu háða og sligið hann.

So stendur ikki meira, segði Pætur, og tað eiga vit eisini at siga aftaná spørkini, vit fáa so ella so. Og óansæð spørk, kúgan og háðan, so eigur stríðið fyri rættvísi, fyri javnrættindum og fyri brøðra-og systralagi at verða lyft upp gjøgnum røkurnar og standa við og harðna, til vit eru komin á mál.

Og tástaðni - tá slagið er vunnið - verður tað bæði lætt, rætt og rímuligt at verða bæði vinarligur og positivur og sum eina sjálvfylgju at verða nakað fyri hvørjum øðrum.